

CĂLIN IOAN DUȘE

**IMPERIUL ROMAN ȘI CREȘTINISMUL
ÎN TIMPUL
SFÂNTULUI IGNATIE TEOFORUL,
EPISCOPUL ANTIOHIEI**

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2022

Cuprins

Cuvânt înainte	19
Introducere	25
Abrevieri	35

CAPITOLUL I.

Imperiul Roman în secolul I d.Hr. 55

Împărații din secolul I d.Hr.	60
OCTAVIAN AUGUST (27 î.Hr. – 14 d.Hr.) – cu el începe dinastia Iulio-Claudiană	60
TIBERIU (14-37 d.Hr.)	70
CALIGULA (37-41 d.Hr.)	73
CLAUDIU (41-54 d.Hr.)	78
NERO (54-68 d.Hr.)	84
VESPASIAN 69-79 d.Hr. – cu el începe dinastia Flaviilor sau Flaviană	98
TITUS (79-81 d.Hr.)	103
DOMIȚIAN (81-96 d.Hr.)	107
NERVA (96-98 d.Hr.) – cu el începe dinastia Antoninilor	114
TRAIAN (98-117 d.Hr.)	117

I.1. Personalități culturale din secolul I d.Hr.	128
I.2. Roma cetatea eternă.....	168
I.3. Societatea romană în secolul I d.Hr.	179
Bibliografie la Capitolul I.....	194
 CAPITOLUL II.	
Imperiul Seleucid 312-63 î.Hr.....	211
II.1. Scurtă incursiune istorică	211
II.2. Antiohia, perla Orientului.....	226
Bibliografie la Capitolul II	242
 CAPITOLUL III.	
Antiohia, Orașul lui Dumnezeu (Theopolis)	245
III.1. Apariția creștinismului	245
III.2. Creștinismul în Antiohia.....	279
III.3. Propovăduirea creștinismului în Antiohia, de către Sfântul Apostol Pavel	298
III.3. Ereziile din secolul I.....	324
<i>Prezentare generală</i>	324
<i>Ereziile iudaizante</i>	327
<i>Ereziile iudeo-gnostice</i>	334
Bibliografie la Capitolul III	360
 CAPITOLUL IV.	
Sfântul Ignatie Teoforul.....	383
IV.1. Viața Sfântului Ignatie Teoforul	383
IV.2. Opera Sfântului Ignatie Teoforul.....	419
<i>Traducerile vechi</i>	427

IV.3. Doctrina/Învățătura Sfântului Ignatie Teoforul.....	435
Bibliografie la Capitolul IV	460
Concluzii	483
Lista împăraților romani/bizantini și a episcopilor/patriarhilor de Antiohia.....	489
Bibliografie	507

CAPITOLUL I.

Imperiul Roman în secolul I d.Hr.

Formarea Imperiului Roman, pe parcursul secolelor, a contribuit la o largă răspândire a moștenirii culturale, care a fost lăsată de celelalte popoare ale Antichității, mai ales de către greci. Trebuie menționat faptul că romanii, în unele domenii ale culturii, au creat opere care nu au fost depășite până în zilele noastre. Astfel, putem observa că ruinele edificiilor monumentelor romane, care s-au păstrat până azi, dar și un mare număr de termeni care au fost creați de către romani, au pătruns în toate limbile moderne. Merită să amintim faptul că studiul limbii latine, al scriitorilor și al poezilor, a stat o bună perioadă de timp la baza învățământului școlar, iar principiile dreptului roman au avut un rol foarte important în dezvoltarea legislației statelor europene de azi¹.

Vestigiile și marile realizări ale Imperiului Roman se văd încă și azi pe toate țărmurile Mării Mediterane, pe întinse zone din Europa Occidentală, Balcani și Asia Mică². Existența Romei numără aproape trei milenii. S-a vorbit despre Roma Eternă (*Roma aeterna*). Marii scriitori ai Antichității: Virgiliu (70-19 î.Hr.)

---

¹ N. A. Mașchin, *Istoria Romei antice*, traducere de Ion Parocescu și Anton Herescu, Editura de Stat, București, 1951, p. 3.

² J. M. Roberts, *Istoria lumii din preistorie până în prezent*, traducere de Cătălin Drăcșineanu, Editura Polirom, Iași, 2018, p. 188.

și Horațiu (65-8 î.Hr.) și mai apoi Claudian (370-404), Amian (330-400), dar și poetul creștin Prudențiu (348-410) au proclamat cu mândrie eternitatea Romei. Este fascinant cum un oraș, care a pornit de la o aglomerație de colibe a ajuns să se dezvolte ca un grandios Imperiu, care a reușit să reziste în Apus până în 28 august 476, iar în Răsărit până în 29 mai 1453. Dezvoltarea acestui Imperiu pe trei continente ca un stat mondial *oikouméne* (lumea locuită), care a reușit să transforme Marea Mediterană într-un „lac roman”, a constituit unul din marile miracole ale istoriei.

Au fost mulți factori care au contribuit la această expansiune. În primul rând, să nu uităm faptul că Roma a beneficiat de o poziție geografică favorabilă, situată pe malul Tibrului, pe un drum strategic între nordul și sudul Italiei³. De la începuturile sale, factorul demografic a avut un rol important, iar pe lângă acesta, mai amintim și alți factori decisivi: extinderea teritoriilor și mentalitatea romană, bazată pe pragmatism, constructivism, disciplină, dar și pe tradițiile străbune *mos maiorum*⁴.

Pe parcursul existenței sale, civilizația romană a trecut prin mai multe etape: perioada Regalității (754 sau 753-509 î.Hr.), perioada Republicii (509-27 î.Hr.), perioada Imperiului (27 î.Hr.-28 august 476 d.Hr., în Apus și 29 mai 1453 d.Hr., în Răsărit). Civilizația romană este deseori clasificată ca o parte din Antichitatea Clasică, alături de civilizația greacă, care a inspirat mult cultura Romei antice. Horațiu a surprins foarte bine această influență a culturii grecești: „*Graecia capta ferum victorem*

³ *Personalități care au schimbat istoria lumii Din Antichitate până în Evul Mediu 1800 î.Hr.-1492*, Traducere din limba franceză de Ana Andreescu, Adriana Bădescu, Enciclopedia RAO, București, 2002, p. 31.

⁴ Eugen Cizek, *Istoria literaturii latine* vol. I, Societatea “Adevărul” S.A., 1994, p. 37.

cepit et artes intulit agresti Latio" (Grecia învinsă și-a învins la rândul său barbarul învingător și a adus civilizația în necioplitul Latium)⁵. Aceste două popoare au reușit să dea o strălucită sinteză în civilizația greco-romană, care stă mai ales la baza culturii și civilizației europene, dar și a altor popoare ale lumii.

În Antichitate, dezvoltarea Romei a fost strâns legată de civilizația greacă iar contactele dintre greci și romani s-au finalizat prin a determina bilingvismul și biculturalismul, ceea ce a făcut ca mulți romani să vorbească limba greacă iar un număr destul de important de greci să se exprime în limba latină. Toate acestea s-au datorat unei autentice unități spirituale, mentale, culturale și chiar politice a civilizației mediteraneene greco-romane. Au existat trăsături comune, mai ales mentale, de o importanță majoră, care au dus la dezvoltarea unui anumit tip de civilizație. Baza acestui tip de civilizație a fost orașul-stat (*polis* la greci și *ciuitas*, la romani).

Criza prin care a trecut Roma în anul 509 î.Hr. și care a dus la apariția Republicii, dar și criza din perioada Imperiului după 27 î.Hr., s-au datorat, în mare parte, faptului că instituțiile orașului-stat nu au mai fost capabile să se adapteze la dimensiunile și necesitățile imensului teritoriu, pe care Roma a reușit să-l cucerească, dar mai ales să-l stăpânească. Din aceste instituții ale orașului-stat derivau cultul și libertățile cetățenilor, care au fost adesea minoritari în propriul oraș-stat. Cu toate acestea, cetățenii au fost animați de un puternic spirit patriotic, astfel că romanii și grecii au constituit adevărate națiuni care au fost atașate de centrul lor politic. De altfel, pe parcursul timpului,

---

⁵ Henri-Irénée Marrou, *Istoria educației în antichitate*, Volumul II, Lumea Romană, Traducere și cuvânt înainte de Stella Petecel, Editura Meridiane, București, 1997, p. 27.

atât grecii cât și romanii au manifestat un anumit antropomorfism, pentru ei omul reprezentând măsura tuturor lucrurilor, iar de aici a derivat și atitudinea demnă, pe care au avut-o față de zei.

Putem afirma că, unitatea spirituală greco-romană presupunea cultul demnității umane, simțul măsurii, simetriei și al ordinii locale. De asemenea, s-a acordat o importanță deosebită educației, *paideia* cum o numeau grecii și care, la început, a fost mai mult o educație sportivă, iar la romani, la început, a avut un caracter exclusiv civic, dar mai târziu sub influența grecilor a devenit și sportivă⁶. S-a urmărit o dezvoltare armonioasă, fizică și psihică *kalokagatia*, cum o numeau grecii, iar romanii aveau ca principiu de viață: *mens sana in corpore sano* „o minte sănătoasă într-un corp sănătos”.

Au existat anumite diferențe între greci și romani în ceea ce privește atitudinea față de străini, aceștia fiind cei care nu făceau parte din neamul lor, erau numiți „barbari”. Pentru greci, *bàrbaros* era acea persoană care se exprima într-o limbă neînțeleasă, ca un bâlbâit, astfel încât grecii au ajuns să declare că *pas me hèllen bàrbaros esti* (cine nu este elen este barbar). Această conotație a avut la greci un sens disprețuitor, iar mai târziu, ei au trebuit să adauge că: „cine nu este grec și roman este barbar,..”. Romanii, în schimb, au avut o altă atitudine față de *barbarus* (barbar), pentru că ei s-au străduit să-i integreze în comunitatea lor pe „barbari”.

În perioada Imperiului, romanii au manifestat un interes pentru barbari iar după apariția și triumful creștinismului, barbarul era sinonim cu păgânul, iar, dacă acesta primea creștinismul, nu mai era considerat barbar sau străin. Până în

---

⁶ Theodor Mommsen, *Istoria romană*, vol. I, Cuvânt înainte de Acad. Emil Condurahi, traducere de Joachim Nicolaus, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1987, pp. 141; 263-278.

secolul al IV-lea d.Hr. disocierea de „barbar” a constituit o caracteristică a unității spirituale greco-romane. Această unitate a început mai ales din secolul al III-lea î.Hr., când contactele dintre cele două culturi și civilizații au cunoscut o intensificare accentuată, iar în urma acestor contacte, religia romană a împrumutat caracterul antropomorf, rezultând în final o mitologie greco-romană.

În urma acestor interferențe, în secolul I î.Hr. la Roma, aproape toți locuitorii vorbeau limba greacă, proces care a fost accentuat în secolul următor de o importantă emigrație greco-orientală. Observăm astfel că, Imperiul Roman a fost bicefal în multe caracteristici, mai ales din punct de vedere cultural-lingvistic. Grecii au dominat partea de Răsărit a Imperiului începând de la Balcani, cu toate că romanii au încercat anumite tentative de romanizare în Macedonia și Asia Mică. În final, acestea au eșuat, astfel că, în anul 395, Imperiul Roman s-a împărțit în cel de Apus și cel de Răsărit. Cu toate acestea, unitatea spirituală greco-romană a rămas funcțională până la începutul secolului al VII-lea, astfel că ea s-a prelungit și după anul 529, când se consideră sfârșitul Antichității⁷.

Roma a fost aceea care, până la urmă, a reconstituit cadrul civilizației grecești și astfel, romanii au stabilit forma primei civilizații, care s-a întins în toată Europa.⁸ Civilizația romană a adus importante contribuții în organizarea politică, administrativă, juridică, arta militară, literatură, arhitectură, limbile Europei (limbile romanice), iar istoria sa continuă să aibă o influență puternică asupra lumii moderne.

⁷ Eugen Cizek, *Istoria Romei*, Editura Paideia, București, 2002, pp. 11-15.

⁸ J. M. Roberts, *op. cit.*, p. 188.

Împărații din secolul I d.Hr.

OCTAVIAN AUGUST⁹ (27 î.Hr. – 14 d.Hr.) – cu el începe dinastia Iulio-Claudiană¹⁰

Sursa: https://www.google.com/search?q=octavian+augustus+biografie&sxsrf=ACYBGNQtbS1OKHKg8_17SatoDj939LswMRg:1581614390839&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=0PWELTixRP4plM%253A%252Ce3

Caius Octavianus s-a născut în anul 63 î.Hr. într-o familie care era originară din localitatea Velitrae, situată în Latium.

---

⁹ Octavian August s-a născut la data de 23 septembrie 63 î.Hr.

¹⁰ Dinastia Iulio-Claudiană a cuprins cinci împărați romani: Octavian August (27 î.Hr.-14 d.Hr.), Tiberiu (14-37), Caligula (37-41), Claudiu (41-54), și Nero (54-68). Ei au condus Imperiul Roman din a doua jumătate a secolului I î.Hr. și până în anul 68 d.Hr., când Nero, ultimul împărat al acestei dinastii s-a sinucis.

Tatăl său s-a căsătorit a doua oară cu Atia, care a fost nepoata lui Iuliu Cezar (101-44 î.Hr.). În anul 59 î.Hr. tatăl său moare, iar mama sa se va recăsători și-l va încredința bunicii Iulia. Iuliu Cezar, unchiul său după mamă¹¹, a fost acela care l-a luat sub protecția sa. După asasinarea acestuia în Senat, la data de 15 martie 44 î.Hr., când a fost deschis testamentul, au văzut că Iulius Cezar l-a adoptat și l-a desemnat ca succesor al său. Adoptia lui Octavian va fi ratificată și el își va lua numele de Iulius Caesar Octavianus.

El a format, în octombrie 43 î.Hr., pe o perioadă de cinci ani, un Triumvirat cu Marc Antoniu și Lepidus, un alt general al lui Iuliu Cezar. Își vor împărți zonele de guvernare, astfel că lui Octavian îi va reveni Occidentul, lui Marc Antoniu Orientul, iar lui Lepidus Africa. Pentru a consfinți pacea, Marc Antoniu se va căsători cu Octavia, sora lui Octavian, iar în anul 37 î.Hr., Triumviratul va fi reînnoit pentru încă cinci ani. În anul 36 î.Hr., Octavian îl va înlătura pe Lepidus, pentru că a complotat împotriva sa împreună cu Sextus Pompeius (fiul lui Pompei). Datorită relației dintre Marc Antoniu și Cleopatra a VII-a (69-30 î.Hr.), regina Egiptului, dar și datorită faptului că acesta i-a dăruit Egiptului numeroase regiuni care aparțineau Romei, în septembrie 31 î.Hr., va avea loc bătălia navală de la Actium. În urma acestei bătălii, Marc Antoniu și Cleopatra vor fi învinși și vor fugi, întorcându-se la Alexandria. În august 30 î.Hr., Octavian August a ajuns în Alexandria, iar flota și cavaleria lui Marc Antoniu dezertează. Acesta, fiind informat greșit și

¹¹ C. Tranquillus Suetonius, *Viețile celor doisprezece Caesari, Augustus*, VIII, Traducerea de David Popescu și C.V. Georoc, Studiu introductiv de David Popescu, Editura 100+1 Gramar, București, 2005, p. 72.

crezând că regina Cleopatra este moartă, se sinucide. Pentru a nu fi dusă în lanțuri la Roma, Cleopatra s-a sinucis lăsându-se mușcată de un șarpe veninos¹².

După transformarea Egiptului în provincie romană, Octavian a rămas singurul stăpân al Imperiului Roman și va reuși să facă din Marea Mediterană un lac roman. Octavian s-a gândit la crearea unui nou cadru instituțional, care să ducă la lichidarea definitivă a Republicii. Astfel, începând din anul 28 î.Hr., va promova măsuri legislative importante. El va reorganiza Senatul devenind prim-senator al înaltului consiliu al statului, ca *princeps senatus*. În anul 43 î.Hr., i s-a conferit lui Octavian *un imperium*, iar soldații îl salutau ca *imperator*, general victorios, care era iubit de zei. Din anul 40 î.Hr., se intitula *imperator Caesar diui Iulii filius* (imperator Cezar fiu al divinului Iuliu), iar, din 16 aprilie 29 î.Hr., i s-a atribuit permanent titlul de *imperator*. La 11 ianuarie 29 î.Hr., la Roma, se va închide templul lui Ianus Quirinius, care nu a mai fost închis decât o dată sau de două ori de la întemeierea Romei¹³. Porțile acestui templu erau deschise în timp de război, iar închiderea lor arată începutul unei noi ere de pace¹⁴, *Pax Romana*, dar mai cu seamă sfârșitul războaielor civile¹⁵.

Născut în timpul crizei republicii, Octavian August a reușit să pună capăt războaielor civile și a instaurat un nou regim politic, Principatul, care va dura cinci secole¹⁶.

¹² *Personalități care au schimbat istoria lumii, op. cit.*, pp. 114-115.

¹³ C. Tranquillus Suetonius, *Augustus*, XXII, *op. cit.*, p. 78.

¹⁴ Templul lui Ianus a fost închis o dată în timpul regelui Numa Pompilius (717-673 î.Hr.) și altă dată după primul război punic, în anul 241 î.Hr.

¹⁵ Eugen Cizek, *op. cit.*, pp. 209-222.

¹⁶ *Personalități care au schimbat istoria lumii, op. cit.*, p. 114.

Începea astfel secolul lui August (27 î.Hr.-14 d.Hr.), care a însemnat unul din momentele de vârf, pe care le-a atins cultura și civilizația romană. În acest secol, împăratul Octavian August a instaurat la Roma un regim politic autoritar, o dictatură camuflată. Astfel, în această situație creată de noul regim, romanii și-au pierdut libertatea în acest secol. Regimul instaurat de Octavian August poate fi numit *Principat*, dar el a instalat, de fapt, la Roma o adevărată monarhie autoritară, camuflată sub absența unei definiții juridice specifice. Înainte de a se prezenta ca *princeps*, el a fost *dux*¹⁷ al romanilor și astfel, în ședința Senatului din 17 ianuarie 27 î.Hr., Octavian a primit un nou supranume, *cognomen* Augustus, dar și administrarea directă a două treimi din provinciile Imperiului Roman. Principatul era solid implantat iar Imperiul, ca regim politic, se va naște de acum. În aceeași măsură, principele sau împăratul s-a comportat ca *patronus* suprem al romanilor, ca *pater* necontestat, guvernator general al Imperiului, dar, în același timp, și ca un veritabil moștenitor al dictatorilor și regilor italo-etrusci.

Acest regim politic instalat de Octavian August, fără un nume precis, a mascat o dictatură militară imaginată ca o stare permanentă. În această situație, împăratul era și *princeps*, era primul membru al Senatului *princeps senatus*, dar și președintele lui, pe care putea să-l convoace și să fie primul care ia cuvântul. De acum înainte, cetățenii nu se vor mai adresa adunărilor

---

¹⁷ Titlul de *dux* se referea la un consul sau imperator, la guvernatorul roman al provinciilor. În această calitate de guvernator *dux*, era cel mai mare funcționar civil, dar și comandantul-șef al legiunilor din provincii.

populare, ci principelui. Octavian August a primit pe viață *tribunicia potestas* (puterea tribuniciană), șef al plebei, care îl transformă într-o ființă sacrosanctă, așa cum au fost și tribunii plebei. De asemenea, în anul 12 î.Hr. primește și titlul de *pontifex maximus* iar în această calitate va fi conducătorul religiei romane, ceea ce i-a conferit Principatului și o indispensabilă bază religioasă și tradițională¹⁸. El a știut că romanii erau religioși și ritualiști, respectând cu mare strictețe *mos maiorum*, tradițiile strămoșilor. Cumularea demnităților religioase cu cele politice i-au asigurat lui Octavian August o putere absolută, care nu a mai fost întâlnită până atunci la Roma.

Provinciile Imperiului au fost împărțite în senatoriale. Acestea erau cele mai vechi și în același timp cele mai intens romanizate, pacificate și mai puțin amenințate de războaie. În schimb, lui Octavian August i-au revenit provinciile imperiale, acestea fiind slab romanizate și aveau nevoie de legiuni pentru menținerea păcii și de aceea erau administrate, în mod exclusiv, de principe. De cele mai multe ori provinciile imperiale erau guvernate de către un legat (locțiitor) al lui Augustus, *legatus Augusti pro praetore*. Provinciile Asia și Africa erau guvernate de proconsuli, iar provinciile Achaia, Bithynia, Creta, Cipru, Cyrenaica, Macedonia, Sicilia și Galia, erau guvernate de propretori (foști pretori), care așteptau să primească un consulat. Guvernatorii erau numiți de Senat, dar împăratul putea să intervină în numirea lor și uneori putea să-i numească singur, fără acordul Senatului. În provinciile imperiale, care

---

¹⁸ J. M. Roberts, *op. cit.*, p. 203.